

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Бус Катерини Ігорівни «Конвалідація недійсного правочину в цивільному праві України», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Питання захисту суб'єктивних цивільних прав учасників цивільних правовідносин завжди викликало інтерес як у представників наукової спільноти, так і у юристів-практиків. В сучасний період, в умовах рекодифікації цивільного законодавства, його адаптації до європейських стандартів, дані питання набувають особливої актуальності.

Одним із способів захисту, передбачених ч. 2 ст. 16 ЦК України, є визнання правочину недійсним. Захист суб'єктивних цивільних прав та інтересів учасників правовідносин може здійснюватись також за допомогою конвалідації недійсного правочину. Водночас, питання конвалідації є недостатньо дослідженим у доктрині цивільного права, існує низка дискусійних питань, зокрема, щодо можливості конвалідації оспорюваних правочинів. Також потребує удосконалення правове регулювання даного способу захисту. Саме це й зумовлює актуальність обраної авторкою теми дослідження.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права і процесу Західноукраїнського національного університету на 2018–2022 роки «Гармонізація цивільного законодавства України з правом Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер – 0118U003550) та на 2023–2027 роки «Оновлення приватного права України в умовах євроінтеграційних процесів» (державний реєстраційний номер – 0122U201568).

Особистий внесок дисертантки в отриманні наукові результати.

Дисертація Бус Катерини Ігорівни «Конвалідація недійсного правочину в цивільному праві України» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують завдання формулювання теоретичних положень, спрямованих на розробку правового регулювання конвалідації недійсного правочину, а також практичних рекомендацій щодо застосування конвалідації недійсного правочину як способу захисту цивільних прав та інтересів у правозастосовній практиці.

Авторка висловлює власну позицію стосовно багатьох проблемних аспектів з досліджуваної тематики, додатково аргументує існуючі в цивілістичній доктрині погляди вчених, які вона підтримує, а також вдається до обґрунтованої критики спірних, на її думку, наукових поглядів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Бус К.І. дав змогу зробити висновок, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають такому виду досліджень, мають достатній рівень наукового обґрунтування та логічно випливають з викладеного матеріалу.

Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується коректністю визначення об'єкта та предмета дослідження, опрацюванням широкої джерельної бази (нормативно-правових актів, наукової літератури, судової практики), раціональним використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, апробацією результатів дисертаційного дослідження.

Для досягнення поставленої мети дисертанткою сформульовані та послідовно вирішені такі завдання: сформулювати поняття та надати правову характеристику конвалідації недійсного правочину; здійснити поділ конвалідації недійсного правочину на види; визначити місце конвалідації

недійсного правочину серед інших способів захисту цивільних прав та інтересів; з'ясувати правові підстави конвалідації окремих дефектів недійсного правочину (форми, волі, суб'єктного складу, змісту та порядку укладення); обґрунтувати доцільність використання принципу «естопель» при конвалідації недійсного правочину; здійснити порівняльно-правовий аналіз законодавства Німеччини та України щодо конвалідації окремих недійсних правочинів; визначити перспективи розвитку конвалідації недійсного правочину в цивільному праві України.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження.

У дисертаційній роботі сформульовано ряд наукових положень, висновків і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність.

Доведеною є позиція авторки, що конвалідація недійсного правочину є способом захисту, який полягає у сукупності дій учасників, спрямованих на усунення дефектів недійсного правочину у межах здійснення цивільних прав та з врахуванням умов дійсності правочину.

Заслугове на увагу позиція дисертантки стосовно характеристики змісту конвалідації недійсного правочину на основі кватерного підходу, що включає у себе наступні елементи: суб'єкт конвалідації, об'єкт конвалідації, недійсність правочину (його нікчемність або оспорюваність) та юридичні дії учасників правовідносин, спрямовані на «зцілення» дефектів правочину.

Підтримуємо пропозицію Бус К.І. щодо доцільності внесення змін у частину 2 статті 16 ЦК України, доповнивши її пунктом 2–1 наступного змісту: «визнання правочину дійсним (конвалідація недійсного правочину)».

Заслугове на увагу розуміння авторкою принципу «естопель» як основоположної засади, що забороняє учаснику цивільних правовідносин посилаючись на підстави недійсності правочину, якщо при його вчиненні та

прийнятті до виконання всі дії або бездіяльність (мовчання) свідчили на користь правомірності та дійсності правочину.

Слушною є позиція авторки щодо доцільності подальшого нотаріального посвідчення правочинів, вчинених на тимчасово окупованих територіях України, задля їх легалізації та правової визначеності.

Вказаний перелік не вичерпує всіх положень, які становлять наукову новизну дисертаційного дослідження Бус К.І. Дисертації притаманні й інші висновки та пропозиції, що свідчать про наукову новизну роботи, спрямованість її на розвиток науки цивільного права.

Повнота опублікування основних положень дисертації

Основні положення та висновки дисертаційної роботи Бус К.І. знайшли відображення у 8 наукових публікаціях, з яких: 4 статті опубліковано у фахових виданнях України, 4 праці апробаційного характеру. Кількість наукових праць, опублікованих за темою дисертації, повнота відображення положень роботи, відповідають встановленим вимогам.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження

Викладені у дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у: нормотворчій діяльності – при внесенні змін та удосконаленні цивільного законодавства у питаннях, що стосуються дійсності правочинів та «зцілення» дефектів недійсного правочину, в тому числі у перехідний період; правозастосовній діяльності – судами при вирішенні спорів, пов'язаних з дійсністю та недійсністю правочинів; науково-дослідній діяльності – при подальшому дослідженні проблематики конвалідації недійсного правочину; у навчальному процесі – при підготовці навчальних матеріалів, підручників, посібників, методичних матеріалів із вивчення дисциплін «Цивільне право

(загальна частина)», «Цивільне право (особлива частина)», «Договірне право», «Цивільне процесуальне право» та ін.

Результати дисертаційної роботи використовуються при викладанні цивілістичних дисциплін в освітньому процесі Західноукраїнського національного університету (акт впровадження від 21 червня 2023 року №126-29/1544).

Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення інформації

Дисертаційна робота Бус К.І. складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Зміст роботи відповідає визначеній меті та завданням дослідження, свідчить про її завершеність.

Дисертація написана діловою українською мовою, а стиль викладення матеріалу забезпечує достатню легкість і доступність його сприйняття.

Дотримання академічної доброчесності

У дисертаційній роботі Бус К.І. не виявлено фактів порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, сфабрикованих відомостей та фальсифікацій). У роботі наявні посилання на джерела інформації, зроблені відповідно до вимог законодавства про авторське право.

Дискусійні положення

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Бус К.І., варто зазначити, що окремі його положення, висновки та пропозиції є спірними або такими, що потребують додаткової аргументації під час публічного захисту.

1. У п. 7 наукової новизни авторка пропонує внесення змін до ст. 236 Цивільного кодексу України з метою визначення моменту дійсності правочину при застосуванні конвалідації судом: «3. Недійсний правочин, який в

подальшому був конвалідований судом, є дійсним з моменту його вчинення». Потребує уточнення позиція авторки щодо доцільності запропонованих змін, якщо конвалідація тлумачиться у роботі як надання юридичної сили недійсному правочину з моменту його вчинення з врахуванням вимог, закріплених у ст.13 та ст. 203 Цивільного кодексу України; обґрунтовано доцільність закріплення зазначеної дефініції у частині четвертій ст. 215 Цивільного кодексу України (п. 1 новизни). Тобто, незалежно від того, хто був суб'єктом конвалідації, правочин буде визнаватись дійсним з моменту його вчинення.

2. У роботі на с. 40 авторка, характеризуючи види конвалідації, виділяє за суб'єктним критерієм юрисдикційну та неюрисдикційну конвалідацію, зазначаючи, що за своєю правовою природою вони є різними способами захисту. Водночас, у теорії права виділяють юрисдикційну та неюрисдикційну форми захисту цивільних прав, про що також зазначається в роботі. У зв'язку з цим, потребує уточнення позиція авторки щодо розмежування понять «спосіб захисту» та «форма захисту» при застосуванні конвалідації.

3. На с. 50 дисертації авторка робить висновок, що відносна конвалідація недійсного правочину пояснюється тим, що в силу наявності умов для визнання правочину недійсним уповноважена на це особа не скористалася своїм правом на оскарження чи заперечення дійсності у встановлені законом строки, виконуючи при цьому умови правочину. Така позиція авторки потребує додаткового обґрунтування, оскільки у п. 4 новизни вказано, що конвалідація недійсного правочину може бути застосована при дотриманні сукупності умов: вчинення правочину, недійсність правочину (нікчемність, оспорюваність), волевиявлення учасника цивільних правовідносин «зцілити» правочин.

4. На с. 154 дисертації авторка зазначає, про необхідність прийняття Закону України «Про конвалідацію недійсних правочинів у перехідний період», а також підзаконних нормативних актів з метою забезпечення виконання

вказаного закону. У зв'язку із зазначеним, варто було б у контексті дослідження сформулювати авторське бачення щодо структури та змісту даного Закону.

Проте, висловлені зауваження не знижують позитивної оцінки роботи, її наукової та практичної цінності, а можуть слугувати основою для наукової дискусії.

Загальний висновок

Дисертація Бус Катерини Ігорівни на тему «Конвалідація недійсного правочину в цивільному праві України» є самостійною, завершеною науково-дослідною працею, виконаною на належному теоретичному рівні, має практичне значення та відповідає всім вимогам, які ставляться до такого виду робіт.

За актуальністю, змістом, повнотою вирішення поставлених завдань, науковою новизною отриманих результатів дисертаційна робота відповідає спеціальності 081 Право, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Бус Катерина Ігорівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського
національного університету

Валентина СЛОМА

Підпис	<i>Валентина СЛОМА</i>
Завіряю:	<i>Анна Семик</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	<i>Анна Семик</i>

